

— | | —

Andreas Oosthoek

Het relaas van Solle

Roman

Cossee
Amsterdam

— | | —

Drukkende dagen. Het moet nog zomer worden, maar de middaghitte hangt al klam en zwaar over de stad. Het Noorderstation, glas en gietijzer, zure damp, de kakofonie van geluiden, staal op staal, de ding-dong van de omroepdames, aangekondigd-uitgesteld-vertraagd. Samenkomst, vertrek en aankomst van de Grote Lijnen.

Op het perron staat Jacques in zijn rode jas, alle gewicht op de hielen, de punten van zijn rode lakschoenen lichtjes opgericht. Het duidt op spanning, beseft hij tot zijn ergernis.

Er wordt, rijen dik, gerekend op de knersende binnenkomst van de Pijl van het Noorden. Het wachtende station, *le château tremblant*, op de grens van de stampende stad. Twaalf minuten over twee, zonder vertraging. Jacques blaast een zuchtje warme lucht over zijn robijnen ring en keurt de glans op de facetten. Ook dat, beseft hij, duidt op spanning.

‘Deze keer eens geen groene anjer,’ heeft hij laten weten. ‘Dat staat zo gedateerd, zo *tout à fait* Oscar Wilde... Ik ben in de meute te herkennen aan een chic rood jasje.

Taf. Scharlaken, als de hoeren van Lissabon.'

De trein loopt uit en stopt, geduw, geschreeuw en dan zet Danker-Jan, die Solle heet en soms Aimé wordt genoemd, een klein koffertje op de tegels. Het rode en het blauwe jasje schuiven in elkaar. Paars, twee in één. Jacques slaat zijn handen in de blonde haren.

'Zeeuwse storm! Móói ben je, Viking, helse barse Viking, als je huilt!'

Bij de uitgang van het station staan de negertjes van Belleville te balanceren, een lichte knik in het ene been, het andere gestrekt. De minzame uitdaging. Onder de witzijden linten van hun pseudo-borsalino's schatten ze – *selon arrivage* – de valuta van de vloedgolf: blond, hoogblond, rossig, rood – kronen, guldens, marken, franken, de verrukkingen van het Noorden.

'Ivoire,' sist Jacques. 'Ivoire, Sénégal, Mali, zwarte tule, spijkerhard, glanzend, glimmend maar putgemeen. Kijke kijke, nie kope. Tengels thuis.'

'Ze flitsen van station naar station,' onderwijst de bovenmeester. 'Tramlijn Begeerte. Paris Métro.'

'En nu wij, *the Queen and I*. Uren onderweg ben je, van de polder naar de stad, de verschrikkingen van de stationsbuurten, miljoenen Belze bielzen en knagende honger. Gauw! We eten, niet al te zuinig, aan de overkant. De overkant, klinkt dat Zeeuws genoeg?'

Ze steken het plein van de Derde Keizer over en gaan de brasserie binnen. 'Le Terminus,' leest Solle. Jacques doceert verder, met punten, strepen en uitroptekens: 'Brasserie anno dazumal, mengeling van art nouveau en art deco. Men lette op de tingeltangel, plafonds, vloeren,

spiegels én de kaart. De klassiekers en de nouveautés! Grofstoffelijk begonnen, als alle Elzassers, maar de beschaving schrijdt lichtjes voort. Minder zuurkool, minder varken, méér fruits de mer, foie gras met gedroogde appeltjes, lamsvlees en een complete wijnhandel. En wat eet, *bien aimé*, mijn vriend?’

De vriend kan haast niet wachten op een nauwelijks te overzien dessert.

‘Zeg eens, Aimé, heer van Solle, wat heb ik allemaal gemist of niet gemist op de eilanden?’

‘De eilanden hebben u zeer gemist, *monsieur le comte*. En ze doen dat heden nog.’

De kleine en de grote jongen, ze eten en ze praten, klemvast naast elkaar op de salonbank uit het jubeljaar 1925. De omgeving vergeten, het besef van tijd en plaats verloren. Eens, ja eens zullen ze de boulevard de Magenta oversteken en zal Jacques de winkel wijzen waar hij het rode jasje heeft gekocht. Nu is er de nog betrekkelijke kalmte van Le Terminus, een eindstation als beginpunt van stijgende onrust. De hoge verwachting. Op het plein van Robeke, dat hier Roubaix heet, houdt hij uren later een taxi aan. ‘Op bedevaart! Rue Monsieur-le-Prince. *Côté jardin.*’

2

Schooljongens waren ze. Van wind en water, van de polder, van het land dat gedurig op storm en hoger water ligt te wachten. De helblonde zoon van het hof La Solitude

7

heette, zoals zijn vader en voorvaderen, Danker-Jan. La Solitude verwerd in de spraak van het land tot de Solletu en – handzaam afgestemd – tot Solle. De moeder, Bente Bentzen, was in de eerste zomer na de oorlog uit de grensstreek van Duitsland en Denemarken meegekomen met de eigenzinnige donkere landman van La Solitude. De met mysterie en duistere verhalen omgeven vluchteling was vermist en doodverklaard, maar hij had het beestige kamp van Husum overleefd en was, tot verbijstering van zijn geschokte thuisfront en de Deense beschermers, na een eerste levensteken wekenlang blijven talmen voordat hij de weg terug naar zijn eiland koos.

Het eiland in de stroom. De verschijning van de hoogblonde vrouw betekent een schok voor de zwartkoppen. En er is meer. Danker-Jan Landa is, zo wordt het gezegd, teruggekomen zonder geloof. Hij weigert een ingezegend huwelijk, tegen de wil van zijn familie, tegen de bezweringen van de zielenherder en het kerkbestuur. En hij weigert elke uitleg. Het leven heeft zijn beslissing afdoend onderbouwd, vindt hij en dus is elk woord een woord te veel. Hij houdt van houding. Tegen de keer, hij was het, is het en hij zal het blijven.

De jonge Landa aarzelt geen moment als hij, kort na zijn thuiskeer uit het noorden, geconfronteerd wordt met de onverhoedse dood van zijn vader: hij neemt het bewind over. La Solitude zal floreren. En voor de rest geen finten*, zegt hij in de taal van zijn eiland. La Solitude bloeit in liefde.

*Zie voor woordenlijst p. 219.

De dorpen gonzen, maar de stroeve boer en zijn vrouw blijven rechtvereind in hun teruggetrokken bestaan op het verre hof. Ze krijgen een zoon en opvolger die volgens de traditie Danker-Jan genoemd wordt, een opvallend blond en stil kind dat zich niet aansluit bij de dorpsjeugd, dat weigert op klompen te lopen, dat niet ten onder gaat aan felle pesterij, een jong dat gevreesd wordt om zijn mateloze driftaanvallen. Er komen onderwijzers, een zeereerwaarde huisvriend en doktoren aan te pas, maar het kind blijkt – eenmaal getergd – niet te remmen of te temmen.

Er wordt met ontzag gesproken over het furieuze verweer dat plots bezit van hem kan nemen. De bliksem in zijn helle ogen, het spannen van de spieren zoals een kat zich vaardig afzet voor de sprong. ‘Hij vecht als een wijf’, wordt er gezegd. ‘Hij vecht met zijn nagels en tanden. Hij is niet te remmen als hij bloed ziet.’

De jongen krijgt zijn geuzennaam: het katijf van Solle, of kortweg Solle. Aan het damhek wordt in de nacht, ter bezwering van het tomeloze kwaad, een dode kraai gespijkerd. ‘Van d’n alf verleid’, zo luidt het verdict en de boze geesten spreken het niet tegen. Zeer oude vrouwen menen, als zijn naam klinkt, het rammelen van de duivelskettingen hoog in het gebinte van de Solitude te horen. ‘Het ketief regeert de wolken...! Daar komen vlammen van.’

‘Een opvoedingsgesticht,’ zegt de hoofdonderwijzer en hij denkt in stilte aan de zweep. ‘Een ouderwets internaat,’ spreekt de zielenherder en hij denkt aan strenge regimes, een sterk geloof en de hoogste Ardennen. De

— | | —

doktoren houden goede hoop. ‘Het groeit eruit,’ zeggen ze en de boer en zijn Vikingvrouw handelen ernaar. Het zal eruit groeien en zo niet, dan níet.

Solle Landa wordt geboren in het tweede jaar dat volgt op de bevrijding van Scandinavië en de Lage Landen. Uit liefde en geblokte trots, uit de noordwester en uit harde blauwe grond. Uit klei en schelpen en de muziek van de golven die stuivend stukslaan op de machtige dijk voor de Solletu. Zo denkt de vader, zo denkt en spreekt de moeder. Een ongewoon kind is hij, donker van huid, blond van haren. De stemmen van de polders schrijven hem waterkoude ogen toe, zijn ouders spreken van aquamarijn. Zij zien het verschieten van het licht, de plotse verdonkering, de snelle flitsen en het onderzoekende staren.

Zij houden zonder toom of maat van het scherp gesneden gezicht dat Bente in weemoed doet denken aan de beeldengalerie in de hoofdstad van haar geboorteland. De geliefde schatten, het getinte marmer van Paros en van Carrara het hoge wit. De frêle Cupido, de aanbeden jonge herder van Arcadia, Ganymedes met de toornige adelaar. Zit in die reeks een stille boodschap, de voorbode van een niet te stuiten ontwikkeling? En bang wordt ze van de koude gelijkenis van de kleine Danker met het strak gebeitelde portret van de vroeg gestorven jongen. Een kille dood. Tranen in steen. De huivering. Ons kind zal leven en overleven – ze denkt het en ze weet dat soms een heilige wil de vrees verdrijft.

In de Deense kamer van La Solitude staat ze voor het

schilderij van de Poseidontempel en ziet het tengere figuurtje van de jongen aan de voet van de enorme in en door de tijd gehavende zuilen. Puin en onkruid, maar ook een heldere doorkijk op de wenkende verte. De jongen van het schilderij, ziet ze dankbaar, blaast aandachtig op een fluit. En ze denkt muziek te horen, niet meer dan een twinkeling. Maar toch, muziek.

Het kind Landa wordt, tegen ieders verwachting in, gedoopt. Danker-Jan heeft lang samen gezeten met pastoor Nieveen die, ondanks de diepgaande verschillen van inzicht over hogere machten en het wolkenrijk, een van de weinige geregelde bezoekers aan La Solitude is. Een deftige priester is hij, strak in zijn driekwartlange lakense jas. Een man van gebeeldhouwde opvattingen, een man die ruimte vraagt en – geheel op zijn tijd – ruimte geeft.

‘Op basis van wederzijdse waardering,’ antwoordt Nieveen steevast als hem naar de opmerkelijke relatie met de hoekige Landa wordt gevraagd.

De boer maakt het eigen inzicht ondergeschikt aan het belang van zijn kind. Géén doop betekent géén school, géén omgang met leeftijdgenoten en een grijs isolement. De zoon zal, als de tijd dat genadig wil toestaan, over en voor zichzelf beschikken.

Zo staan Bente en Danker-Jan op de overeengekomen dag aan de doopvont, rechtop en zwijgend als links en rechts de gebeden klinken.

Quinten Landa, die zijn broer op de zware weg begeleidt, krijgt een kort antwoord op zijn korte vraag.

‘Ik heb een deal met alle engelen en mezelf. En ik heb

een deal met Nieveen. Op basis van wederzijdse waardering.’

Het kind opent – even – de ogen als het water zijn donzige hoofd raakt. Dat is het. Geen spektakel, geen gekrijs.

Een Landa schreit niet, denkt zijn vader. Maar hij zegt het niet.

Bente Bentzen steekt die dag in de doopkapel een hoog opgaande waskaars aan en haar man stelt vast dat het aarzelende vlammetje stand houdt en groter wordt in de tochtstroom die van alle kerken is.

3

De luchtfoto zal bij helder weer en onder een strakke hemel gemaakt zijn. La Solitude ligt er uitgelijnd bij: het erf, de opstallen, het patroon van binnendijken, smalle wegen, de rechte sloten, de bosschages, de waterpartijen en – een vuist naar de wereld – de brede zeedijk met de zilte schorren. Te midden van die kleine grote kosmos wordt Danker junior op eigen grond de kleine en de grote Solle. Op eigen grond. De hectares worden hier de Bunders van Landa genoemd, de korte blokken per gemet gemeten en aan hun veldnamen herkend: de Twaalf Apostelen, De Kuupe en Den Ast, Het Nazareth, Het Zere Poldertje, De Dagkant, Den Doolman, Spanjerskaai en Het Hard Gebod.

De foto is zwart-wit gedrukt (KLM-Aerocarta, 1956), maar de kleuren van de polders zijn geproefd en bekend. Groen, geel en herfstig bruin de velden, grijs en zwart

het water, vuilwit bekopt de schuimende golven. Het merkteken van de hoeve is van dijk tot dijk te zien. Het donkerblauwe pannendak met in strakke dodekoprode letters LA SOLITUDE, een trots teken in het lage landschap: hier eindigt ieders land en begint dat van ons. Tussen de wegen die doodlopen op de zeevering is dit de poort naar de verlatenheid. Daar wordt in afzondering beslist. Is dat ook eenzaamheid voor wie de elementen en hun samenhang heeft leren kennen?

Het erf van de boerderij ligt schoongewaaid, vlak achter de onaangetaste ruigte, de laatste grillige sporen van een zeearm die in vroeger eeuwen uitliep tot De Kwaden Dam, het oord van onheil en van rampen. Achter de welen en rietgaten die bleven na elk hernieuwd dijkherstel rijst de Solletu als een fort uit de binnendijkse wateren. De spiegelende wilgenplas – vlak voor het huis – vangt de schaduw van een klein vliegtuig: de vleugels van de fotograaf.

De Landa's lieten en laten, zoals hun voorgangers, het *terroir* onaangetast, een schuilplaats en somtijds een vluchtoord voor het kleinwild en de zoetwatervis. Ze gunnen het onland aan de natuur en sparen hun kracht voor de wetten van de seizoenen. Ze kennen de eisen van de zware klei die glanst en gloeit, die zuigt en trekt en – als de droge hitte duurt – barst en scheurt in de grillige structuren die, zo leren de kinderen, het pad openen naar de rode vuren diep in de aarde.

De negende Danker-Jan Landa is de vierde vrije boer van La Solitude. Dat betekent: de stille erkenning van slechts één eeuw boerenadel, want de eilanden weten

dat Landa's gerespecteerd maar niet oud worden. Ze worden dood gevonden, vijftig, hoogstens zestig jaren oud, midden op hun land, bij de stallen, aan de zeedijk, als het hart het plots begeeft. Dan wordt gesproken over stilstand en verlamming, over de goede dood die sneller dan de ziekte komt. Nooit gaan gerucht of gesprek over opvolging en toekomst. Op Danker-Jan Landa volgt Danker-Jan Landa. Zo staat het geschreven en zo is het geregeld.

De vroege voorouders dienden het hof als zetboeren. De overgrootvader, die een vrouw uit de eerste stand van Vlaanderen huwde, kende het gaan en staan van zijn zuiderse principalen en hij bepaalde zijn moment. In de zesde generatie ging het volle bezit over op de pachter D.-J. Landa die de vrije boer D.-J. Landa Roelants werd. Een vaste hand in een gelukkige hand, een vuist die zelden beeft.

Rond La Solitude grazen geen koeien. Op de foto uit 1956, de zoon was tussen de acht en negen jaar, staat geen mens, geen koe, geen schaap. Danker-Jan 1x verkocht de Witruggen, de Friezinnen en de zes witblauwe Belzen niet lang na zijn aantreden. Hij wilde zich concentreren op akkerbouw, liet de stallen schoon spuiten en richtte zich op zijn paarden. Gepassioneerd. Op het voorterrein kijken een slanke Deense vos, de bruisende *varmblod* Munthe, een kleine isabel en de Holsteiner hengst Moltke op naar de hemel. Nieuwsgierig naar de ronkende fotograaf, hoog boven hen? De isabel is aangeschaft voor Bente. De bijna witte Parchemin, een vleug

geel over de vacht, wordt tot ergernis van Danker-Jan door onnozele passanten het damespaard of – erger nog – het schimmeltje genoemd.

Op de achterhof lopen de koudbloeden. Stoere Zeeuwen en Belzen, bruingrauw en zwartgrijs, de twee geliefde Percherons, de marmewitte Boulonnais: het credo van de liefhebber die een expert werd. Op het erf van de Solletu staan géén blokstaarten. Verhakkelde waardigheid wordt elders gevonden. De paereknecht Eine Driediek is al jaren aan pensioen toe maar aangebleven. De paarden van Landa zijn ook zijn paarden.

Daar past geen afscheid bij. Ze zijn – met dank aan de mechanisatie – uitgewerkt, maar worden nog in- en aangespannen als Danker-Jan, die wagenhuis en tuighuis in bedrijf houdt, zijn rijtuig en karren de dijken op wil mennen. Paardenkracht en mensenmacht.

Dan zit de jongen naast hem, leidselwijs, de hand aan de liene, de haren in de wind. Zijn vader hoort hem spreken en de paarden kennen zijn lichte geluid.

Er verandert meer. Op het hof wordt een kunstige glazen tuinbouwkas gebouwd die in minder dan geen tijd de amusenaam Crystal Palace krijgt. Een doorkijk op de wereld. De boer kweekt exotische planten en bloemen op een plaats waar volgens de gangbare norm een keuze gemaakt zou moeten worden tussen de harde ui, de bleekgroene najaarspee en de Blauwe Bevelander. Danker-Jan acht dat een keuze tussen zwartrot, het bieten-cystenaaltje en aardappelmoehed, zoals hij tijdens een vergadering van de Landbouwmaatschappij laat weten. Blommen zijn mooi, maar ze vreten grond, zo is de alge-

mene gedachte. De boer van de Solletu houdt van eigen gedachten. Die gaan over vernieuwing en over donkere ruimtes waar men paddenstoelen kweekt. Die gaan over kleinfruit op de lichtere gronden en ze gaan over zaad, drogende bollen, vlasvelden die in de ochtend blauwen. En ook denkt Landa over de stand van de patrijzen.

Bente richt haar Deense kamer in. Aan de wanden de schilders van Jylland, de dure reproducties van werken uit de noordse gouden eeuw, het romantisch landelijk appel van Juul, van Eckersberg en van Peder Severin Krøyer, de schilder van Skagen, waar op de kaap de ene zee een andere treft. De vissers aan het strand, de helblonde kleine jongens rennend langs de vloedlijn. Ze ziet tussen de *Badende Dreng* haar zoon en ze schuift Sjælland in Zeeland. Moeiteloos, maar met gedachten, soms.

De herenkamer krijgt het aanzien van bibliotheek en vriendentafel. De Landa's bezochten en volgen de betere scholen. Ze lezen en verzamelen boeken, nieuw en antiquarisch: natuur en landschap, het boerenbedrijf, architectuur en kunst. Ze lezen vooral de *Katechismus der Natuur*.

De weinige bezoekers van La Solitude zijn vaste bezoekers. Eén halve avond in de maand vergadert het vrijwillig genootschap der getrouwen dat pastoor Nieveen de naam *Et in Solitudine Pax* heeft gegeven.

Behalve de middelaar tussen hemel en aarde maken de wethouder Lieven Hommes, de dorpsdokter Jan-Karel Boelee, Menne Mennes – de vogelaar uit het dijkhuis, de jagermeester Lindert Zudewegt en de landman Ar-

jaan Derijcke gedegen gebruik van Landa's Bordeauxse kelder en de geprezen boekenrij. 'Waar de adelaren vergaderen huizen geen muizen,' zegt Nieveen nog maar eens.

Derijcke is, net als Danker-Jan, ontkomen aan de kampen van dood en vernedering. Ze hebben elkaar teruggevonden na de bevrijding. Op hun vertrouwde grond. Ze spreken zelden over de oorlog.

Junior vindt in de herenkamer een eigen plaats, een kleine schrijftafel waar hij in de boeken bladert en wonderlijke potloodtekeningen maakt op het ruitjespapier van zijn vader. Hij ziet de *Schitteringen van den Griekschen Beeldhouwkunst*, *Op tijgervangst in Afrika*, de prachtige gravures in *De Aarde voor den Zondvloed*, *Het Sterrenrijk*, de *Mythologie van het Oude Ijsland*. Er gaan weinig weken voorbij waarin hij niet gevraagd heeft naar het boek over Michelangelo. Het kind is in hoge mate geraakt door de zes slaven, vrijgekapt en gepolijst, sommige nog half in het marmer: de rebellerende, de ontwakende, de oude bebaarde en de jonge zachte slaaf, de Atlas en de gekwelde stervende.

Het kind vraagt wat het vragen moet, over het lot van slaven en over de pijn van de steen.

'Wat gooit de beeldhouwer Angelo weg? Leven de scherven nog?'

Moeder Bente antwoordt, zoekend naar een evenwicht tussen haar oude en de nieuwe taal.

'De beeldhouwer bevrijdt de mensen uit de reusachtige witte bergen, zodat ze niet langer opgesloten zijn. Ze

krijgen een eigen leven. Als je met ze spreekt, praten ze soms terug.'

De vader neemt een gevoelige verplichting op zich.

'Later,' zegt hij, 'later als je groot bent, gaan we met z'n drieën alle slaven uit het boek opzoeken. Ja, in Parijs aan de rivier en óók in Florence aan de rivier.'

De kleine Danker denkt en neemt zijn pauze voor hij vraagt: 'Is later hetzelfde als groot?' en 'Zijn alle rivieren één rivier?'

4

Bij mooi weer, ook onder de wind en in de storm soms, zitten ze aan hun eigen rivier die vóór La Solitude zo breed is dat de eilandmensen over de zee spreken. *Le goût de large*, met een hand boven de ogen. Moeder en zoon nemen de laatste les door. De Deense boeken, de lesboeken en de sprookjes, de plaatjesboeken en de reisbeschrijvingen. *Beskrivelse*, leert Bente. Het kind wordt consequent meertalig opgevoed. Wie zal de toekomst kennen?

Aan de dijk zitten ze. Boven de golven en boven het zoutland, de paarse schorren en de kreken. De vingers wijzen naar de reusachtige schepen die kort onder de stenen wering naar Scandinavië schuiven. De jongen kent de liggende kruisen op de vlaggen en roept: Finland en Noorwegen, Denemarken en Zweden. Heeft Ieseland geen boten? En Groenland? De moeder spelt de namen van de thuishavens en als de Flora Danica onder een uitwaaierende rookpluim zijn weg naar buiten zoekt, vraagt

ze: ‘Zullen we mee naar Denemarken varen, naar grootvader en het witte kasteel?’

Maar de jongen zegt: ‘Bedstefarden heeft geen zee.’
En: ‘Wie moet er dan voor Minne Paard zorgen, als ik zo lang zo ver ben?’

Elk jaar bezoeken ze de familie in het Noorden, de thuisboerderij, het vasteland, de grote en de kleine eilanden, de stoeterijen. Ze zien het koolzaad laaiend geel over de akkers golven. De kerken en de landhuizen, wit als kalkbrand. De heldere havens. De paleizen en de rust van de Vikingfjorden. Danker-Jan begroet opnieuw het dorp van Bente en haar vader, de passeurs, zijn helpers uit het verzet.

Ze liggen in het hoge wuivende gras op Lindholm Høje, tussen de scheepsgraven. Bente onderwijst over de koningen van het Vikingrijk, over Gorm den Gamle, Harald Blauwtand, Valdemar Atterdag en Hardeknud, over de zeewegen die reikten tot de eilanden van Landa.

De jongen luistert gespannen als ze van de doden spreekt, over de brandende schepen, over de paarden die hun meesters volgden – moesten volgen – het andere leven tegemoet. En ze wijst het kind op de grauwe stenen, honderdvoudig op de hoogte van Lindholm, de stenen die de vorm kregen van een scherp schip.

‘De harde keien weren het grote kwaad af,’ zegt Bente. ‘Zonder hun stenen schepen krijgen de doden geen rust.’

De jongen laat een vinger gaan over de donkergele aangroei.

‘Ze zijn ook zacht, de stenen,’ zegt hij, ‘en ze hebben bloemetjes als kralen.’

Vader Danker-Jan kijkt uit over de fjord waar de sterntjes hoeken en de oesterkwekers hun kalm bedrijf vinden.

‘Laten we wachten op zonsondergang, zoals thuis,’ zegt hij.

De vlammende zon trekt, van breed naar smaller tot zeer smal, een roodoranje streep over het blakke water. De gloeiende streep eindigt bij de jongen die ‘*Sol-nedgang*’ zegt, met nadruk op elke lettergreep. En dan is alles weer groen.

De vader heeft dat moment gefotografeerd in 1954, het jaar na de zondvloed die – rakende mis – aan La Solitude voorbijging, maar zonder één spoor van goddelijke genade toesloeg bij buur en vriend. De eilanders hadden geweten van de huilende kracht van de vloedgolf. Ze hadden de rampspoed voorvoeld en ze hadden – naar hun aard – afgewacht. Wind werd storm, de harde rollers vielen zwaar op het laagland, de felle stoten zwollen tot een loeiend slijpende orkaan. Het spookte in de rieten, de wilgentakken scheurden van de stammen. Rond het hof knapten met doffe klappen de oude olmen alsof ze uit beurs waaihout waren gegroeid. De hoeve kreunde, duizenden pannen dansten. De ongemeten krachten namen bezit van een vaste naam. LA SOLITUDE, de letters lichtten op en vielen terug, het losgeslagen rood herschikte zich keer op keer in het blauw. De boer maakte zijn ronde in de stallen, noemde de paarden bij hun namen, zag de gerekte halzen, las de ogen, deed een nieuwe ronde.

Danker-Jan Landa sprak van het tempeest en overnachtte met Bente en de zoon in de herenkamer, het hart van het huis. Hij was geen man voor paniek. Hij deed geen beroep op bedarende hogere machten. Hij wist dat nu, overal in de polders, de angst het weten overheerste. Dat op de Gestrengte Strekke psalmen klonken. Dat uitredding werd afgesmeekt. Dat in de lichte dorpen palm-takjes in wijwater werden gedoopt. Hij had er, zittend aan het oude bureau, zijn dagnotitie over geschreven: 'Het land waar kleine mensen dachten dat ze boven de storm en in de wolken leefden. Ze kregen een orkaan en ze baden.'

Nu zit hij aan het wijde water van de blakke fjord, met Bente, met de vreugde van hun kind en hij telt zijn zegeningen, zonder aan dat woord te willen denken. Honderden kilometers zuidelijker heersen, grijs en zwart en groen, de wateren van zijn jeugd, wild en rechtvaardig. Zijn kleine geluk, vast op zijn meters aarde, met een vrouw en een zoon die – net als hij – dag na dag kunnen wachten op de vroegste en op de late zon. Niet veel meer, niet minder.

Hij maakt de foto met zijn vertrouwde Hasselblad en hij proeft gespannen de spiegelreflex van de natuur, het licht op het water, de onverbiddelijke einder. Bente zal in haar ronde handschrift op de achterzijde van de foto schrijven: '*Danker per så havet, eftermiddagssol. Skibssætning med brandgrav, Lindholm, 1954.*'